

Органічне законодавство в Україні:

Органічне насіння - вимоги законодавства ЄС та запровадження на прикладі Німеччини

Др. Штефан Дресманн
від імені проекту «Німецько-українська співпраця в
галузі органічного землеробства (COA).

©BLE, Bonn/Foto: Thomas Stephan

Вихідне положення

Використання насіння та посадкового матеріалу чітко регламентовано законодавством ЄС щодо органічного землеробства: необхідно використовувати органічне насіння та посадковий матеріал, якщо такі є у наявності. Це стосується не лише одно- або багаторічних культур, які вирощуються для споживання людьми, але й рослин, що вирощуються у якості сидератів або відновлюваної сировини (напр., для використання у біогазових установках).

Відповідно до законодавства ЄС щодо органічного виробництва насіння та посадковий матеріал вважаються органічними, якщо вони були вирощені відповідно до правил органічного землеробства. Це означає, що вони повинні походити від рослин, які вирощувались за органічними правилами принаймні протягом одного покоління. Що стосується багаторічних культур, таких як виноград чи фрукти, то материнські та батьківські рослини повинні вирощуватись у відповідності до вимог органічного землеробства протягом двох вегетаційних періодів. Дозволяється використання насіння перехідного періоду у якості органічного.

Протягом останніх років ситуація з наявністю органічного насіння та посадкового матеріалу постійно покращується. Отже для основних зернових культур, кукурудзи, цукрових буряків, картоплі та інших культур, як правило, завжди є у наявності органічне насіння. Для інших видів ситуація з забезпеченням органічним насінням частково гарна, так само як і для чисельних сортів овочів, що користуються попитом на ринку.

Тим не менш, є ще багато видів або сортів, для яких органічне насіння та посадковий матеріал зовсім не доступні або відсутні у достатній кількості. У таких випадках дозволяється у якості виключення використання традиційного насіння, якщо воно не протруєне хімічно синтетичними засобами захисту рослин.

Законодавчі положення

Відповідно до постанови ЄС щодо органічного виробництва, використання традиційного насіння у органічному землеробстві дозволяється лише за наявності підтвердження відсутності відповідних сортів органічної якості для певної культури. Для забезпечення такої доказової інформації ЄС зобов'язав держави-члени створити центральну електронну базу даних, яка робить прозорою інформацію щодо пропозиції органічного насіння для виробників. Відповідно, насіння для певної культури вважається доступним, якщо воно включено до переліку бази даних про насіння, або недоступним, якщо в базі даних немає відповідної пропозиції.

Виробництво та торгівля насінням у Німеччині

У Німеччині є понад 130 компаній, що займаються селекцією та реалізацією насіння. Майже всі компанії, що працюють у насінневому секторі Німеччини, виробляють або реалізують органічне насіння. До їх переліку входить багато великих міжнародних насінневих концернів. Деякі з цих компаній виводять сорти спеціально для органічного землеробства, зокрема для кукурудзи, зернових чи картоплі. Крім того, у Німеччині є декілька компаній та селекціонерів, які вирощують або торгують виключно органічним насінням.

База даних organicXseeds

Відповідно по Постанови ЄС щодо органічного виробництва держави-члени зобов'язані створити базу даних, до якої буде включено актуальне органічне насіння, що представлено на ринку. В 2003 році Німеччина вирішила використовувати платформу www.organicXseeds.de.

База даних як підтвердження – вимога відповідно до Постанов ЄС № 834/2007 та 889/2008, які регулюють використання насіння та посівного матеріалу картоплі в органічному виробництві. Усі федеральні землі Німеччини доручили «FiBL Projekte GmbH» реалізувати обов'язкову правову та остаточну документацію у формі бази даних [organicXseeds](http://www.organicXseeds.de). Платформа офіційно функціонує в Інтернеті з 1 січня 2004 року і використовується сімома іншими європейськими країнами як офіційна база даних щодо органічних сортів (Ірландія, Данія, Бельгія, Швеція, Люксембург, Великобританія, Швейцарія).

База даних [organicXseeds](http://www.organicXseeds.de) дозволяє виробникам швидко та актуально дізнаватися про доступне органічне насіння. Постачальники органічного насіння мають можливість щодня оновлювати свою пропозицію у базі даних. Пропозиція органічного насіння та посадкового матеріалу, створена таким чином, є основою для прийняття рішень щодо надання дозволів відповідними органами контролю. Тільки тоді, коли у базі даних відсутній відповідний насінневий та посадковий матеріал, фермери та садівники можуть отримати винятковий дозвіл на використання традиційного насінневого та посадкового матеріалу. У 2019 у Німеччині [OrganicXseeds](http://www.organicXseeds.de) відвідали понад 100 000 фермерів, насінневих компаній та інших зацікавлених груп.

Основою для функціонування Інтернет бази даних [organicXseeds](http://www.organicXseeds.de) є поділ культур на групи сортів з однаковим напрямом використання та придатності. Це дає виробникам можливість знайти порівняно схожі органічні сорти відповідно до виробничих потреб та ситуації, на той випадок, якщо потрібного сорту не має у наявності. Якщо ж виробник не знайде у базі даних придатного для свого виробництва сорту, він може подати заявку на затвердження традиційного насіння відповідно до обґрунтованих виняткових умов безпосередньо через базу даних.

Кількість включених до переліку органічних видів, сортових груп та асоційованих сортів значно зросла після запуску бази даних. Наразі 151 вид та підвидів сільськогосподарських культур представлено у 244 сортових групах. 1143 видів та підвидів садових та інших культур перераховано у 1587 сортових групах. Всього база даних об'єднує пропозицію 126 насінневих компаній. Причини успіху наступні:

- Проста реєстрація сортової пропозиції в базі даних.
- Зростаючий попит на органічне насіння.
- Конкурентна перевага на ринку.
- Зростаючий інтерес до органічного виробництва.

Згенеровані базою дані щодо запитів для отримання дозволу на використання традиційного насіння слугують у якості важливого джерела інформації, коли мова йде про визначення відсутніх сортів або необхідних об'ємів пропозиції. Така інформація допомагає у майбутньому краще адаптувати асортимент та пропозицію відповідно до потреб органічних виробників.

Офіційна Інтернет база даних [organicXseeds](http://www.organicXseeds.de) вперше забезпечила прозорість щодо органічних сортів, наявних на ринку, - це вирішальний крок до мети повноцінного використання органічного насіння у органічному виробництві. Постачальники насіння отримали можливість представити свій асортимент в Інтернет базі даних; виробники можуть досліджувати і зобов'язані використовувати наявну органічну пропозицію насіння та посадкового матеріалу. Це важливі передумови, як для

кращого забезпечення насінням, так і для збільшення використання органічного насіння в майбутньому.

Нове регулювання було і є важливим кроком у напрямку всеохоплюючого постачання органічного насіння та посадкового матеріалу, а також є чітким сигналом для селекціонерів та насінневих компаній щодо подальшого розширення їх зобов'язань у цій галузі. В рамках магістерської роботи на прикладі кукурудзи та зернових було продемонстровано, що асортимент органічних сортів у Німеччині значно збільшився.¹

Створення двох фахових груп з органічного насіння

З метою врахування інтересів усіх користувачів бази даних та систематичного розширення пропозиції органічного насіння на тлі законодавчих вимог, у 2003 році федеральні землі створили дві фахові робочі групи "Сільське господарство" та "Овочівництво". В рамках цих робочих груп співпрацюють представники фермерів, насінневих компаній, спеціальні консультанти, контролюючі органи та федеральні землі. Очолює роботу фахових груп представник федеральних земель.

Фахові групи збираються у формі "круглого столу" не рідше одного разу на рік з 2003 року. На цих засіданнях обговорюються, зокрема, такі питання та розробляються наступні рішення:

- Як розвинулась пропозиція органічного насіння?
- Що перешкоджає розширенню пропозиції органічного насіння?
- Для яких видів не слід більше надавати дозволи на використання традиційного насіння?

Різновиди, на які не видаються виняткові дозволи на використання традиційного насіння.

Відповідно до постанови ЄС щодо органічного виробництва використання органічного насіння є обов'язковим, а традиційне може використовуватись лише у виняткових випадках. Зважаючи на це, федеральні землі Німеччини прийняли рішення відповідно до пропозиції фахової групи, що завдяки дуже гарній ситуації з забезпеченням насіння для більш ніж 25 видів дозволяється використання виключно органічного насіння (так званий перелік I категорії).

Орні культури	Садові культури	З 1.10.2019
- Олександрівська конюшина	- Ендівій (сортова група ,широколистий/осінній')	- літній овес (крім карликового типу)*
- Голубий люпин (з вмістом гірких речовин)	- Садовий крес	
- Гречка	- Огірки (сортова група ,гладкі /довгоплідні огірки')	
- Однорічний райграс	- Гарбуз (сортова група ,Хоккайдо')	
- Еспарцет	- Перець (сортова група 'зелені-червоні')	
- Гірчиця жовта (група сортів: ,сорті із вмістом ерукової кислоти')	- (Буряк)	
- Багряна конюшина	- Чорна редька, кругла	
- Кукурудза	- Квасоля витка, зелена	

¹ Babette Reusch, 2019: "Analysis of changes and developments in the organic cereal seed market based on a statistical evaluation of the German national organic seed database organicXseeds". Бабетта Рейш, 2019: «Аналіз змін та розвитку на органічному ринку насіння зернових на основі статистичної оцінки Німецької національної бази даних органічного насіння organicXseeds»

<ul style="list-style-type: none"> - Вика Паннонська - Перська конюшина - Яра вика - Райграс багаторічний - Озиме жито - Озима вика /вика волохата - Цукрові буряки 	<ul style="list-style-type: none"> - Яра цибуля (сортова група 'Rijnsburger') 	
--	--	--

Для переліку категорії I, в принципі, не можливо отримати дозвіл на використання традиційного насіння. Єдиним виключенням є використання насіння для затверджених компетентним органом держави-члена ЄС цілей, таких як дослідження, вивчення у контексті невеликих польових випробувань або для збереження сортів; дозвіл/затвердження може надати лише компетентний орган.

Залежно від наявності насіння, у контексті майбутнього нового законодавства ЄС, яке вступить в дію з 01.01.2021 року, очікується, що цей перелік буде постійно розширюватися. Зараз обговорюється питання про включення до списку озимої пшениці та німецького райграсу.

Як буде регулюватись питання насіння у новій постанові ЄС?

З 01.01.2021 р. набирає чинності нова Постанова ЄС щодо органічного виробництва 2018/848 і замінює попередні виробничі норми. У новій постанові щодо органічного виробництва ЄС, окрім відомих вимог діючої до 31 грудня 2020 Постанови, є також нові вимоги щодо використання органічного насіння. До них, зокрема, належать:

- Введення переліку, до якого включено всі види, які можуть вирощуватись виключно як органічні.
- Введення дати, з якої можна буде використовувати лише органічні сорти.
- Перші вказівки щодо селекції органічних сортів.

У іншому делегованому правовому акті, який доповнюватиме Постанови ЄС щодо органічного виробництва 2018/848 та 2020/464, слід очікувати подальші специфікації щодо органічного насіння. Наразі делегований акт знаходиться на стадії завершення (станом на червень 2020 року), відповідно до якого країни-члени зможуть представити перелік, що міститиме види, для яких дозволятиметься використання виключно органічного насіння. Це означає, що при вирощуванні цих видів більше не дозволятиметься використання традиційних сортів.

31 грудня 2035 року згідно з новою Постановою ЄС закінчується можливість використання традиційного насіння у виняткових випадках. З 01.01.2036 дозволятиметься використання виключно органічного насіння!

Висновки

1. Використання та торгівля органічним насінням постійно зростають у Німеччині і вже досягли наразі високого рівня.
2. Це могло відбутись завдяки наступним передумовам:
 - розширення органічно оброблюваної площі;
 - вимоги Постанови ЄС щодо органічного виробництва;
 - зростаюча участь насінневих компаній, постачальників, селекціонерів та виробників у цій галузі;
 - функціонуюча база даних, яка забезпечує прозорість щодо наявних органічних сортів і тим самим слугує сертифікаційним органам основою для

- прийняття рішень щодо дозволу на використання традиційних сортів у виняткових випадках;
- співпраця фахових робочих груп з усіма задіяними до цієї теми групами, а також
 - постійно зростаюче включення до переліку видів, які можуть вирощуватись лише за умови використання господарством органічного насіння/ посадкового матеріалу.
3. Вимоги органічного законодавства в Україні щодо використання органічного насіння можна порівняти з вимогами Постанови ЄС. Крім того, вимоги органічної Постанови ЄС поширюються на українські органічні господарства, які займаються виробництвом для експорту до ЄС. Щоб постійно збільшувати використання органічного насіння в Україні відповідно до вимог українського та європейського законодавства, слід розвивати представлений вище досвід ЄС та Німеччини. З цією метою слід розглянути можливість запровадження наступних заходів в Україні у коротко- та середньостроковій перспективі:
- Створення бази даних органічного насіння.
 - Створення круглого столу з органічного насіння, до складу якого входитимуть представники органічних фермерів, насінневих компаній, консультативних органів, органічних асоціацій та інших організацій під керівництвом відповідального міністерства.
 - Практичні дослідження щодо виведення органічного насіння.
 - Послідовне запровадження органічного закону.